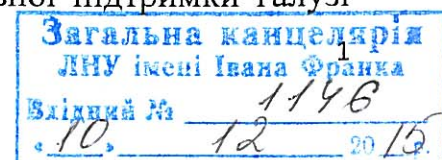

ВІДГУК
офіційного опонента Глухової Дар'ї Андріївни на дисертацію
Лесів Марти Михайлівни
на тему: «Організаційно-економічні механізми забезпечення розвитку
сільських територій країн-членів Європейського Союзу», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

Актуальність теми дисертації

За останні роки структура всесвітнього господарства зазнала кардинальних змін. Особливо дана тенденція спостерігається в системі сільського господарства при збереженні за ним ролі ключового гаранта сталого розвитку глобальної економіки. Як показує досвід провідних розвинених країн, утримання позицій даної місії вимагає систематичного вдосконалення механізму регулювання аграрного сектора на національному, регіональному та міжнародному рівнях.

В країнах Європейського Союзу (ЄС) протягом останніх тридцяти років велика увага приділяється пошуку та реалізації ефективних підходів до розвитку сільських територій. При цьому значна роль відводиться організаційно-економічному механізму, який включає нормативно-правову базу, інституційно-регулюючу систему, підприємницький сектор, фінансову сферу і т.п. Стійкість розвитку сільських територій визначається багатогалузевою збалансованою структурою сільської економіки, яка враховує діалектичну компоненту - стандартизацію та уніфікацію норм регулювання агропромислового сектору за глобальними, регіональними та міжнародними вимогами з одного боку, та національно-ціннісну систему кожної країни, екологічні, демографічні, культурні особливості її агроінфраструктури з іншого. В умовах поглиблення інтеграції України у світове господарство та підписання Угоди про асоціацію з ЄС проблема функціонування сільського господарства в новому середовищі міжнародної координації економічної політики стає особливо актуальною і вимагає пошуку шляхів вирішення. Існуючий механізм державної підтримки галузі

недостатньо повно враховує вимоги, що впливають з прийнятих міжнародних зобов'язань з підтримки сільського господарства. У цьому зв'язку актуалізується необхідність пошуку можливих шляхів нівелювання нових загроз за допомогою адаптації успішних практик розвинених країн, а саме країн-членів ЄС щодо коригування державної підтримки аграрного сектора в умовах міжнародної координації економічної політики.

Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота пов'язана з науковою проблематикою, над якою працює кафедра міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, а саме – з науковими темами «Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи» № ДР 0114U004246 (2014–2016 рр., науковий керівник – доктор економічних наук, проф. І. М. Грабинський) та «Секторальна інтеграція в економічній системі Європейського Союзу» № ДР 0110U003148 (2010–2014 рр., науковий керівник – доктор географічних наук, проф. С. М. Писаренко). Зокрема, дисертантом здійснено аналіз впливу агроекологічних заходів Програми розвитку сільських територій 2007-2013 рр. Польщі на соціально-економічні показники сільських регіонів країни, а також аналіз еволюції Політики розвитку сільських територій у межах Спільної аграрної політики ЄС.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, повнота викладення їх в опублікованих працях

Основні наукові положення, висновки, рекомендації, які представлені у дисертаційній роботі Лесів М.М. можна вважати теоретично обґрунтованими.

У дисертації використані статистичні матеріали Світового банку, Євростату, державних комітетів статистики України та Польщі, які у поєднанні із опрацьованими у процесі дослідження фундаментальними працями вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, підтверджують

достовірність та обґрунтованість сформованих наукових положень, висновків і рекомендацій.

Теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження автором отримані самостійно, ґрунтуються на фактичному матеріалі та здійснених автором розрахунках. Про обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових висновків засвідчує їх апробація на наукових конференціях, публікації у фахових економічних виданнях, довідки про впровадження результатів у практику та навчальний процес.

Основні положення та результати дисертаційної роботи відображено у 16 наукових праць, з них 4 статті у фахових наукових економічних виданнях, 2 статті у фахових наукових економічних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 4 статті у вітчизняних науково-практичних виданнях і 6 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертаційної роботи відповідає дисертації за змістом і структурою і оформлений згідно з нормативними вимогами Міністерства освіти і науки України. В авторефераті повністю розкрито мету та завдання дослідження, наукову новизну, апробацію основних наукових результатів та їх практичну цінність.

Наукова новизна одержаних результатів

Автором досить ретельно опрацьовані існуючі теоретико-методологічні аспекти функціонування організаційно-економічного механізму як комплексу форм, методів та інструментів управління суб'єктом економічної діяльності в агропромисловому секторі, та виявлені специфічні особливості взаємодії його елементів у відповідному секторі. З акцентом на класифікацію згідно з Номенклатурою територіальних одиниць для статистичного аналізу (NUTS), яку з 2010 р. використовують у всіх офіційних комунікаціях ЄС, здійснено аналіз різних підходів до класифікації сільських територій (Розділ I).

Надана об'єктивна оцінка ролі сільського господарства в економіці країн-членів Європейського Союзу, виділивши основні показники (частка

сільського населення у країнах-членах ЄС; частка площі сільськогосподарських угідь у загальній площі ЄС; частка населення, зайнятого у сільському господарстві у кожній із країн-членів ЄС) та допоміжні (частка доданої вартості сільського господарства від загального ВВП ЄС; показник ВВП у доларах США на 1 мешканця країн-членів ЄС; показник доданої вартості сільського господарства в доларах США у розрахунку на 1 працівника країни-члена ЄС), виявлений їх ступінь впливу на розвиток сільських територій в країнах-членах ЄС, враховуючи пріоритетні напрями дії Програми розвитку сільських територій в рамках Спільної аграрної політики ЄС (II Розділ).

Дістав подальшого розвитку механізм удосконалення політики розвитку сільських територій ЄС на прикладі Польщі через сприяння реалізації місцевих ініціатив та обміну досвідом між країнами-членами ЄС, а також представлені пріоритетні напрями реалізації національної агропромислової політики та її адаптації до сучасних глобальних викликів (III Розділ).

Конкретні наукові результати, які характеризують наукову новизну, полягають в наступному:

1. Проаналізувавши систему теоретичних поглядів на організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій, автором надано власну інтерпретацію понять «сільські території» (с. 20), «розвиток сільських територій» (с. 23), «організаційно-економічний механізм розвитку сільських територій» (с. 25);

2. Автором визначені напрями розвитку сільських територій ЄС, а саме: розвиток та підтримка сільського господарства, а також багатофункціональний розвиток села завдяки стимулюванню несільськогосподарських видів діяльності (с. 36-41);

3. Здійснено кластеризацію країн-членів ЄС за критеріями частки сільськогосподарських угідь, частки сільського населення та частки зайнятих у сільському господарстві та відповідно визначено роль сільського

господарства в їх економіці та у політиці розвитку сільських територій. В результаті проведеного аналізу виявлена взаємозалежність рівня розвитку країни та ролі сільського господарства в її економічному житті. Для високорозвинених країн-членів ЄС, таких як Бельгія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, сільське господарство не відіграє ключової ролі в економіці, проте вони надалі спрямовують значні ресурси на стимулювання та підтримку ефективності сільського господарства. Менш розвинені країни ЄС ілюструють значну залежність від сільського господарства, проте для значної їхньої кількості воно є низькоефективним. З метою забезпечення належного рівня доходів для населення, а також стимулювання розвитку сільських територій в таких країнах автором надано рекомендації щодо модернізації та перебудови сільськогосподарського виробництва(с. 73-90);

4. На прикладі Польщі та її Програми розвитку сільських територій 2007–2013 рр. здійснено оцінку ефективності реалізованих заходів та їхнього впливу на соціально-економічні та екологічні показники сільської місцевості. Зокрема, на прикладі агротуристичної діяльності виявлено та проаналізовано позитивний вплив заходів, спрямованих на розвиток сільських територій, на розвиток комунальної інфраструктури (с. 112), забезпеченості сільських територій дорогами (с. 114), а також оцінено позитивний вплив органічного виробництва на екологічну ситуацію в окремих регіонах Польщі (с. 121);

5. Дисертантом згруповано ряд сфер, за якими визначені слабкі та сильні сторони розвитку польського села (за ознакою просторового розташування та природних умов, з точки зору сільського господарства, у контексті населення, трудових ресурсів, соціальної сфери, з точки зору інфраструктури та економічного розвитку), можливості та загрози в процесі розвитку та функціонування сільських територій Польщі). В рамках проведеного SWOT-аналізу сформульовано власний перелік заходів, спрямованих на розвиток сільських територій Польщі (с. 126-137);

6. Змодельована система взаємозв'язку та визначено порівняльні переваги від взаємодії між сільським середовищем, фермерами,

підприємствами харчової промисловості та споживачами продуктів харчування (с. 173), а також проаналізовано вплив цієї взаємодії на розвиток сільських територій загалом (с. 174-175); на прикладі транснаціональної корпорації «Nestlé» виокремлено потенційні можливості розширення підтримки компанією фермерів України (с. 172-173).

Практичне та теоретичне значення одержаних результатів

Основні положення, висновки та конкретні пропозиції, викладені в дисертації, можуть слугувати методологічною базою для розробки практичних заходів із забезпечення розвитку сільських територій країн-членів ЄС та України. Результати дослідження використано у практичній роботі Всеукраїнської громадської організації «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України» (Довідка № 34 від 14 липня 2015 р.), у навчально-методичній розробці тем модуля ЗВ-2 професійної програми підвищення кваліфікації керівних працівників і спеціалістів державної служби зайнятості України Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Довідка № 2848 від 10 серпня 2015 р.) та у процесі викладання економічних дисциплін курсу «Спільна аграрна політика Європейського Союзу» (тема 2 «Реформування Спільної аграрної політики ЄС на сучасному етапі» та тема 4 «Фінансування Спільної аграрної політики ЄС»), які читають співробітники кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка для студентів спеціальності 6.030203 «міжнародні економічні відносини» та 8.03020301 «міжнародні економічні відносини» (Довідка № 4095-Н від 14 вересня 2015 р.).

Зауваження та дискусійні положення дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Лесів М.М., слід відзначити його окремі недоліки та дискусійні положення:

1. Автором досліджується широке коло теоретичних поглядів на проблематику формування таких категорій як «економічний механізм», «організаційно-економічний механізм», «сільські території», але у той же час

недостатньо уваги приділяється саме компіляції даних категорій, що більш широко висвітлило би сутність організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій в науково-теоретичному розрізі (с. 12-17);

2. У підрозділі 2.1 кластеризацію країн-членів ЄС здійснено за обраними показниками часток сільського населення у країнах-членах ЄС, площі сільськогосподарських угідь у загальній площі ЄС та населення, зайнятого у сільському господарстві у кожній із країн-членів ЄС до 2012 року включно (с. 73). Було б доцільно врахувати спостереження 2013-2014 років з метою більш достовірних результатів дослідження;

3. Аналізуючи ефективність впроваджених заходів Програми розвитку сільських територій 2007-2013 рр. автором зосереджено аналіз на Польщі, яка отримала найбільшу частку програмних коштів (с. 96). Для більшої репрезентативності сучасних тенденцій розвитку сільських територій, доцільно було б детальніше простежити результати впроваджених заходів і для інших країн-членів ЄС.

4. У дисертаційному дослідженні основну увагу зосереджено на дослідженні Програми розвитку сільських територій 2007-2013 рр. (с. 89). Разом з тим уже розпочала свою дію Програма розвитку сільських територій на 2014-2020 рр. Станом на сьогодні доцільно було б згадати в дослідженні перші результати впровадження даної програми.

5. У підрозділі 3.3. розглянуто механізми підтримки розвитку села за допомогою бізнесових структур. До розглянутої такої взаємодії не включено державного компонента. Дослідження було б ще більш цінним, якби включило в себе розгляд прикладів співпраці держави та великого бізнесу в питаннях підтримки села та його мешканців.

Однак вказані недоліки і зауваження не носять принципового характеру та не заперечують високої оцінки даної дисертації.

Загальні висновки

Кандидатська дисертація Лесів Марти Михайлівни «Організаційно-економічні механізми забезпечення розвитку сільських територій країн-членів Європейського Союзу» виконана на належному науково-теоретичному рівні, є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Наукові положення й висновки, викладені у роботі, є обґрунтованими та характеризуються науковою новизною. Поставлену в дисертаційній роботі мету досягнуто, завдання виконано.

Загалом, виконане Лесів Мартою Михайлівною дисертаційне дослідження «Організаційно-економічні механізми забезпечення розвитку сільських територій країн-членів Європейського Союзу» є актуальним, має наукову і практичну цінність, відповідає пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор, Лесів Марта Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Д. А. Глухова

ПІЛІСЬКА ЗАСІДКА
ВЧЕНОЇ СЕНАТИ
КАРАУЛЬНА
10.12.

